

УДК 33.338.4

DOI: <https://doi.org/10.32782/business-navigator.70-28>**Шишка І.В.**

кандидат медичних наук, доцент,
Класичний приватний університет, м. Запоріжжя
ORCID: <https://orcid.org/0009-0003-4365-8638>

Shyshka Ihor

Candidate of Medical Sciences, Associate Professor,
Classic Private University, Zaporizhzhia

ФОРМАТ І ОСНОВНІ НАПРЯМИ МІЖНАРОДНОГО СПІВРОБІТНИЦТВА У СФЕРІ ОХОРОНИ ЗДОРОВ'Я

Шишка І.В. Формат і основні напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я.

У статті узагальнено форми і напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я та здійснено оцінку результативності кожної з виокремлених форм. На основі узагальнення підходів до класифікації напрямів міжнародного співробітництва виокремлено такі його форми: членство у міжнародних організаціях, співпраця фахівців щодо протидії глобальним загрозам здоров'ю на неурядовому рівні, міжнародні економічні відносини, міжнародна науково-дослідна і освітня діяльність, міжнародна технічна допомога, міжнародний обмін досвідом державного управління сферою охорони здоров'я. Проаналізовано результативність міжнародної співпраці України у сфері охорони здоров'я за напрямками. Визначено проблеми міжнародного співробітництва України у сфері охорони здоров'я. Зазначено позитивні результати міжнародної співпраці України у сфері охорони здоров'я.

Ключові слова: міжнародне співробітництво, членство у міжнародних організаціях, співпраця фахівців на неурядовому рівні, міжнародні економічні відносини, міжнародна науково-дослідна, міжнародна технічна допомога, міжнародний обмін досвідом державного управління.

Shyshka Ihor. Format and main directions of international cooperation in the field of health protection.

The article summarizes the forms and directions of international cooperation in the field of health care and evaluates the effectiveness of each of the individual forms. Based on the generalization of approaches to the classification of directions of international cooperation, the following forms of it are distinguished: membership in international organizations, cooperation of specialists in countering global health threats at the non-governmental level, international economic relations, international research and educational activities, international technical assistance, international exchange experience of state management in the field of health care. The effectiveness of Ukraine's international cooperation in the field of health care is analyzed in the following directions: development and adoption of international legislative acts, access of Ukrainian specialists to online platforms, thanks to the use of which international cooperation in the field of health care is carried out at the non-governmental level; the amount of investment in the development of the health care sector and the identification of potentially attractive areas of foreign investment; state and prospects for the development of medical tourism; analysis of publication activity in Ukraine, indicators of citation of scientific publications of Ukrainian researchers; scope and thematic direction of international technical assistance projects; characteristics of projects on the international exchange of experience in state management in the field of health care. The article determines that certain problems of Ukraine's international cooperation in the field of health care are related to insufficient activity of the Government and the Ministry of Health regarding the introduction of international cooperation at the government level; the low investment attractiveness of medical institutions of Ukraine, due to a number of institutional obstacles; lack of appropriate legislative regulation and support for medical tourism; the negative dynamics of the index of citations of scientific publications of Ukrainian researchers, despite the increase in the number of publications and the growth of funding for research and scientific and technical developments. Among the positive results of international cooperation, it is possible to note the presence of a significant number of international Internet platforms and significant volumes of implementation of international technical assistance projects.

Key words: international cooperation, membership in international organizations, cooperation of specialists at the non-governmental level, international economic relations, international research, international technical assistance, international exchange of public administration experience.

Постановка проблеми. Реформування сфери охорони здоров'я задля забезпечення її спроможності адекватно реагувати на виклики сьогодення і у майбутньому потребує співпраці та стратегічного партнерства. Одним із викликів є скорочення витрат на охорону здоров'я у бюджеті країни, що пов'язано зі зростанням витрат на оборону. Проте саме під час воєнного стану система охорони здоров'я потребує додаткових інвестицій. Завдяки міжнародній співпраці можна покрити певні прогалини бюджетного фінансування та визначити підходи до подальшого формування потреб галузі після війни з метою створення єдиного медичного простору і універсального доступу до пацієнта.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанням організації, здійснення та підвищення результативності міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я приділяє увагу велика кількість дослідників, серед яких можна зазначити: В. Адамик, Х. Щербяк (дослідженні стану та перспектив обміну досвідом у сфері медичних послуг між Україною і Польщею), Є. Доронцеву (аналіз участі України у міжнародних організаціях і результатів такої співпраці), О. Вівсяника (формування теоретичної концепції інституційного механізму державного управління системою охорони здоров'я та визначення місця міжнародних організацій медичного спрямування в цьому механізмі), М. Мальську, О. Бордун (теоретичні основи і практичні прийоми організації медичного туризму), Т. Желюк, В. Мацика (обґрунтування перспектив розвитку медичного туризму як пріоритетного напрямку реалізації публічної політики у сфері охорони здоров'я) та інших. Кожен із зазначених авторів розглядає, як правило, лише один напрям реалізації міжнародної співпраці, але вважаємо за доцільне класифікувати її форми і напрями з метою подальшої оцінки проблем і перспектив розвитку міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я.

Постановка завдання. Метою статті є узагальнення форм і напрямів міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я та оцінка результативності кожної з виокремлених форм.

Вклад основного матеріалу дослідження. Відповідно до Закону України «Основні законодавства України про охорону здоров'я» участь держава міжнародному співробітництві у програмах охорони здоров'я передбачає: обмін екологічною, медичною та реабілітаційною інформацією, сприяння встановленню міжнародних контактів працівників охорони здоров'я з питань реабілітації, обміну прогресивними методами і технологіями; експорту та імпорту медичного обладнання, лікарських препаратів і інших товарів; створення сприятливих умов діяльності спільних підприємств у сфері охорони здоров'я; організацію спільної підготовки фахівців тощо [13, ст. 79].

Серед найбільш поширених форм міжнародної співпраці у сфері охорони здоров'я фахівці зазначають: реалізацію освітніх програм та програм партнерства (зокрема участі українських клінік у міжнародних наукових програмах); обмін досвідом у сфері державно-приватного партнерства та реформ (зокрема досвідом управління медичними закладами, взаємодії між державними та місцевими органами влади тощо); залучення міжнародних інвестицій у галузь охорони здоров'я; медичний туризм; формування бренду меди-

цини України на міжнародному ринку медичних послуг [19]; членство в міжнародних організаціях; співпрацю з науковими закладами Європи і світу; організацію, проведення і участь у міжнародних виставках, наукових і освітніх форумах; обмін інформацією з питань організації медичних служб, результатів наукових досліджень, навчання медичних працівників, запровадження інформаційних систем.

Професор серцево-легеневих наук факультету природничих наук та фармацевтичної школи Medway Університету Кента (Велика Британія) Г. Бутрус (Ghazwan Butrous) класифікує напрями міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я таким чином:

1. Короткострокове проектно-орієнтоване співробітництво, коли кілька центрів у різних країнах працюють разом над одним проектом.
2. Довгострокове співробітництво, формування «альянсу» між дослідницькими організаціями, які мають однакові інтереси.
3. Організована міжнародна співпраця, яка зазвичай ініціюється центрами передового досвіду, що намагаються знайти нові дослідницькі і комерційні можливості на перспективному ринку, що розвивається.
4. Великі наукові товариства вчених як платформа для міжнародної співпраці (Американське торакальне товариство, США, Європейське респіраторне товариство).
5. Міжнародна транскордонна діяльність (Глобальний альянс проти хронічних респіраторних захворювань (GARD), Глобальна стратегія лікування та профілактики астми).
6. Проведення клінічних випробувань із залученням до них країн, що розвиваються.
7. Встановлення рівноправного партнерства між науковцями Півночі і Півдня.
8. Співпраця внаслідок зростаючих глобальних загроз здоров'ю, включаючи зміни клімату, СНІД, туберкульоз, малярію, хронічні обструктивні захворювання легенів [21].

Українські дослідники В. Адамик і Х. Щербяк серед основних та найбільш перспективних інструментів міжнародного обміну досвідом у сфері надання медичних послуг виокремлюють: стажування / навчання на освітньо-кваліфікаційному та освітньо-науковому рівнях вищої освіти; співпрацю з цифровізацією галузі; візити; технічну допомогу; конференції, семінари, симпозіуми. При цьому авторки наголошують на необхідності запровадження певних заходів з активізації і раціоналізації зазначених форм міжнародної співпраці, які повинні передбачати: навчання медиків і медичних менеджерів у країні-партнері за програмами академічного обміну і подвійного диплома; проведення онлайн-консультацій пацієнтів з країни-партнера, які не потребують специфічного стаціонарного лікування, що, у свою чергу, не може здійснюватися у країні проживання; запрошення менеджерів з лікарень країни-партнера; технічне співробітництво на умовах твіннінгу; запрошення до участі у міжнародних заходах медичних працівників, менеджерів закладів охорони здоров'я і науковців [1, с. 61].

Узагальнюючи наведені приклади класифікації напрямів міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я, можна виокремити декілька його форм, а саме: членство у міжнародних організаціях, співп-

раця фахівців щодо протидії глобальним загрозам здоров'ю на неурядовому рівні, міжнародні економічні відносини, міжнародна науково-дослідна і освітня діяльність, міжнародна технічна допомога, міжнародний обмін досвідом державного управління сферою охорони здоров'я (рис. 1).

У межах кожної форми міжнародної співпраці можна визначити по декілька напрямів. Так, членство у міжнародних урядових організаціях галузевого спрямування (ВООЗ, ЮНЕСКО, МОП) передбачає розроблення й прийняття міжнародних законодавчих актів (конвенцій, міжнародних кодексів, резолюцій, протоколів, хартій, декларацій, пактів) щодо регулювання сфери надання медичних послуг і забезпечення громадського здоров'я, а також розроблення програм і переліку заходів щодо реагування на суттєві глобальні проблеми у сфері охорони здоров'я.

Відповідно до інформації, наведеній на офіційному сайті Міністерства закордонних справ України [5], станом початок 2022 року Україна була членом 81 міжнародної організації, при цьому в жодному випадку МОЗ не зазначено як центральний орган виконавчої влади, що відповідає за виконання фінансових зобов'язань перед міжнародною організацією. Найбільш розвинутими сферами міжнародної співпраці України, з огляду на кількість міжнародних документів, які вона уклала або до яких приєдналася, є безпека, соціальна політика, економічне та торговельне співробітництво, інформаційна політика та культура (рис. 2). Кількість документів

щодо міжнародної співпраці у галузі охорони здоров'я дорівнює 75, що дозволяє зробити висновок про невисоку активність Уряду і МОЗ стосовно запровадження міжнародного співробітництва на урядовому рівні.

Більшість проблем, пов'язаних зі здоров'ям, мають глобальний характер і потребують глобального вирішення. Саме ця обставина сприяє виникненню великої кількості платформ, завдяки користуванню якими здійснюється міжнародне співробітництво у сфері охорони здоров'я на неурядовому рівні. Серед міжнародних платформ, що забезпечують співробітництво у сфері охорони здоров'я в Україні можна зазначити:

– Міжнародну платформу науково-технічної, природничої, медичної та суспільно-політичної літератури Research4Life;

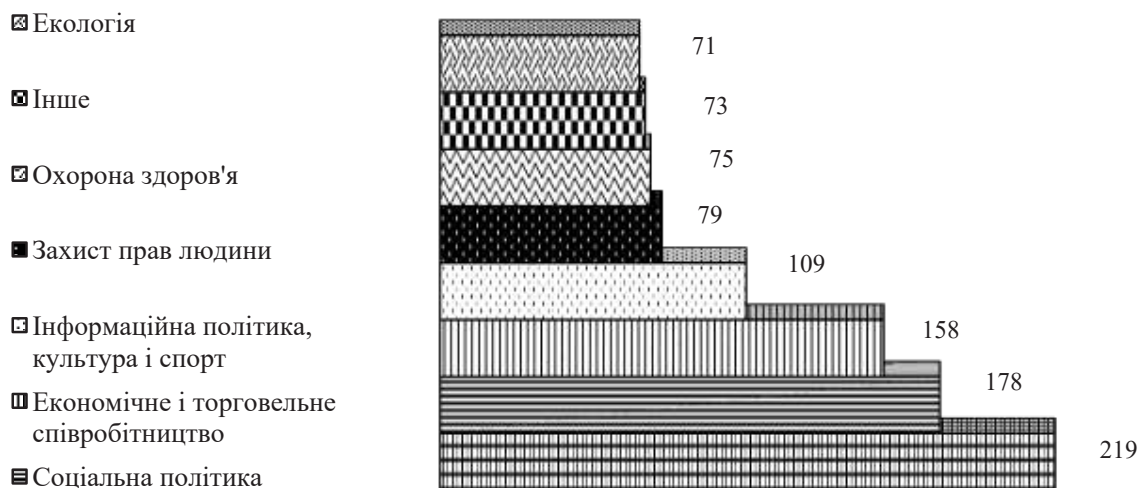
– Міжнародну медичну платформу ITMED.org (Інформаційні Технології в Медицині), яка призначена для комунікації медичних працівників без посередників завдяки зручному інтерфейсу, сегментованій по цільових групах і географії реклами, корисним медичним публікаціям за обраними темами;

– платформу UpToDate, яка є провідним глобальним клінічним ресурсом доказової медицини та містить огляди і рекомендації як для лікарів, так і для пацієнтів. Платформа містить фармакологічний довідник Lexi-Comp і різноманітні медичні калькулятори. На платформі працюють понад 7 100 авторів, серед яких провідні професори клінічної та експериментальної медицини, що готують і рецензують огляди;

Рис. 1. Форми та напрями міжнародного співробітництва у галузі охорони здоров'я

Джерело: складено автором

Рис. 2. Кількість документів щодо співпраці України з міжнародними організаціями в окремих галузях

Джерело: складено автором на основі [4]

– електронні платформи наукової інформації ClinicalKey (база даних клінічних знань для медичних працівників і студентів), Complete Anatomy (платформа 3D анатомії) та Osmosis (освітня платформа, що складається з понад 2 тисяч відео, які охоплюють патологію, фізіологію, фармакологію та клінічну практику), до яких надала доступ медичній спільноті України в умовах розв'язаної РФ війни компанія Elsevier. На зазначених ресурсах створено україномовний розділ «Медична підтримка України», який містить довідкові матеріали та навчальні відео про можливості використання інформаційних ресурсів у науковій діяльності та навчанні, а також для потреб лікування пацієнтів [18];

– платформу «Міжнародний конгрес з інфузійної терапії», на якій проводяться навчання та удосконалення навичок медичних працівників в он-лайн та оф-лайн форматах [2].

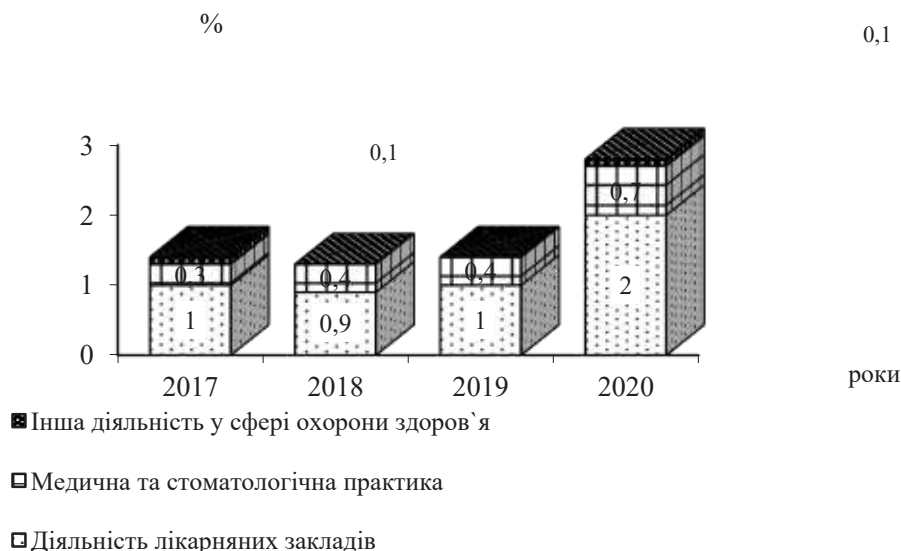
Внесок он-лайн платформ у розвиток медичних знань є дуже значним, оскільки забезпечує доступ до даних про медичні записи, страхові претензії, медичні пристрої, участь у клінічних дослідженнях в одному місці і в одному узгодженому форматі. У свою чергу, досягнення в медичній науці сприяють значним інвестиціям і дослідженням у державному та приватному секторах, приносячи нові інновації споживачам медичних послуг і сприяючи більшій прогностичній, профілактичній, персоналізованій та спільній медицині.

Протягом 2017-2020 років обсяги капітальних інвестицій у сферу охорони здоров'я становили від 1,3 до 2,8% від загальної суми капітальних інвестицій у економіку України (рис. 3), що є доволі низьким показником. Зростання показника у 2020 році у понад 2 рази було обумовлено зростанням обсягів надання медичних послуг під час пандемії COVID-19. При цьому обсяги державного фінансування галузі за цей період зросли на майже 7 відсоткових пунктів, що і стало причиною збільшення загального рівня інвестування медичної сфери. Таким чином, можна узагальнити, що сфера охорони здоров'я не є привабливою для інвестування.

Тим не менш, за оцінками фахівців [17], потенційно привабливими напрямками інвестування, зокрема й іноземного, у післявоєнний час можуть стати лікування та реабілітація поранених, використання нових технологій імплантації і протезування та реабілітації. Також українська фармацевтична промисловість з оціночним інвестиційним потенціалом понад \$1-2 млрд може стати об'єктом для поглинання міжнародними корпораціями. Серед основних перепон для зростання обсягів інвестування у розвиток сфери охорони здоров'я, як і інших галузей української економіки, фахівці зазначають поряд з корупційними ризиками і складною системою оподаткування, ще й проблеми гарантій безпеки інвестицій у воєнний та післявоєнний час. Тому слушною ініціативою є залучення міжнародних організацій до страхування ризиків. Така діяльність вже здійснюється Багатосторонньою агенцією з інвестиційних гарантій (MIGA), яка входить до групи Світового банку (Уряд України планує протягом 2023 року отримати близько \$1 млрд страхових коштів).

Ще одним перспективним напрямком міжнародної економічної діяльності у сфері охорони здоров'я, окрім залучення іноземних інвестицій і страхових коштів міжнародних фінансових установ, є медичний туризм, який передбачає «отримання медичних послуг всередині країни, та за її межами», відповідно до визначення, наданого у проекті Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо створення економічних стимулів розвитку туристичної галузі» [15, ст. 4, п. 1, пп. 2].

Найбільший обсяг послуг з в'їзного медичного туризму надають клініки Києва (Київський міський Центр серця, Центр дитячої кардіохірургії, онкологічні клініки ЛІСОД, Інновація, Кіберклініка Спіженко, приватні багатопрофільні лікувально-профілактичні заклади, клініки клітинної терапії), Прикарпаття, Приазов'я, Одеси і Дніпра. За оцінками компанії «МедЕкспрес», на клієнтів-іноземців у нашій країні орієнтовано приблизно 50-70 медичних центрів. Нажаль, статистичні дані, що характеризують динаміку медичного туризму за часовими періодами і

Рис. 3. Частка капітальних інвестицій у сфері охорони здоров'я України протягом 2017-2020 років у % до загального обсягу капітальних інвестицій

Джерело: складено автором на основі [7]

медичними напрямками, наразі не фіксуються жодним державним органом. За даними Української асоціації медичного туризму, у 2018 році Україну відвідало понад 60 млн медичних туристів, які витратили на медичні послуги понад \$150 млн [11]. Фахівці зазначають, що найбільш затребуваними напрямками в'їзного медичного туризму є репродукція, неврологія, реабілітація, пластична хірургія, естетична медицина та косметологія, стоматологія, кардіологія, клітинна терапія, лікування хвороб очей, зокрема хірургічне лікування відшарування сітківки та катаракти [11; 14; 20].

Обсяги в'їзного медичного туризму також мають тенденцію до зростання, що пов'язано з можливістю отримати у клініках Ізраїлю, Німеччини, Франції, Туреччини, Індії більш точну діагностику і якісні лікарські засоби, провести складні та ефективні хірургічні операції [3]. Попри це галузь медичного туризму не має відповідного законодавчого регулювання (навіть зазначений вище проект Закону України 4162-1 не було прийнято Верховною Радою) та відповідної державної підтримки.

Наступною формою співробітництва є міжнародна науково-дослідна і освітня діяльність. Як зазначають укладачі науково-аналітичної доповіді «Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році»

[10], про місце країни в науковому світі свідчить загальна кількість публікацій, проіндексованих міжнародними наукометричними базами даних. Публікаційна активність українських науковців за період 2012-2021 років, за результатами аналізу БД Scopus, дорівнює 31 984 682 публікаціям. При цьому за зазначений період кількість публікацій зросла в 1,4 рази, а у загальному рейтингу у 2021 році Україна посіла 46 місце, що відповідає 138 546 публікаціям, з яких 70,9% – статті (табл. 1).

За показником цитування, який характеризує рівень наукового впливу публікацій (актуальність і важливість досліджень та визнання їх результатів науковим співтовариством), спостерігалась негативна динаміка, починаючи з 2018 року (рис. 4), найнижчий рівень цитування спостерігався у 2021 році і становив близько 22% від загальної кількості публікацій.

Частка наукових публікацій українських дослідників за даними БД Scopus у 2020 році становила 0,56% від загальносвітового обсягу опублікованих робіт. Це, з одного боку, дуже низький показник, але, якщо оцінити кількість публікацій, що припадає на 1 млн дол. фінансування досліджень і науково-технічних розробок (ДіР), то цей показник для України є доволі високим (табл. 2). Таке співвідношення свід-

Таблиця 1

Показники публікаційної активності деяких країн світу за даними БД Scopus [10, с. 73]

Країна	Рейтинг країн за кількістю публікацій			Кількість публікацій, од.		
	2021 р.	2012 р.	за період 2012-2021 рр.	2021 р.	2012 р.	за період 2012-2021 рр.
Велика Британія	3	3	3	244862	199070	2183259
Нідерланди	16	14	15	74232	58057	639594
Польща	18	20	18	61799	36996	488812
Швейцарія	19	17	17	57878	41943	490514
Швеція	21	21	20	49968	36271	431337
Сінгапур	37	32	34	26664	18684	225602
Ірландія	41	39	43	21142	13217	158359
Україна	42	45	46	20447	9212	138546

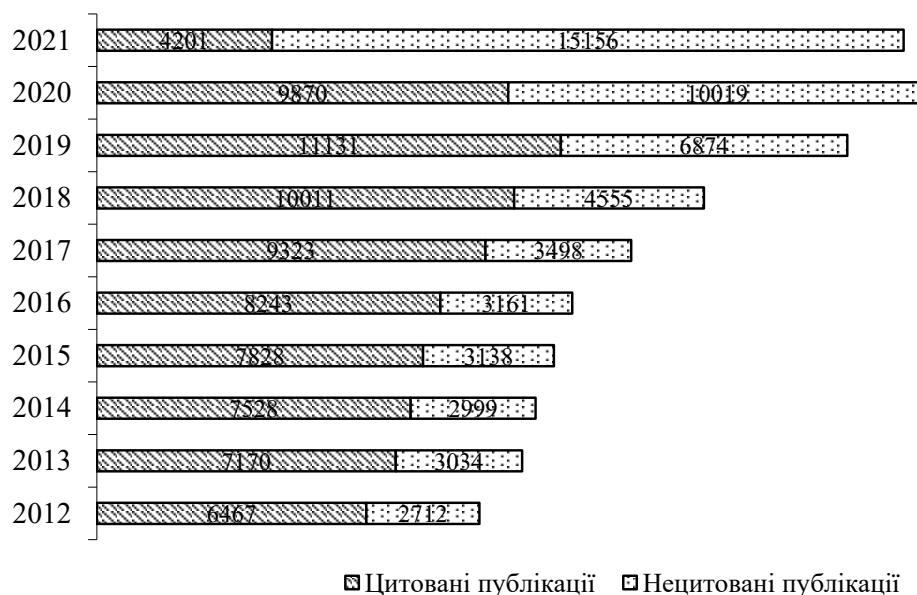

Рис. 4. Динаміка рівня цитування українських публікацій, од. [10, с. 74]

чить про значно менший обсяг фінансування української науки у порівнянні з розвинутими країнами, але на думку Б. Олексюка [12, с. 29], збільшення обсягів фінансування не спроможне розв'язати проблеми, які накопичилися у академічному секторі науки, основними серед яких, на думку автора, є: неефективне використання людських і матеріальних ресурсів, погіршення кадрового забезпечення, зниження публікативної активності учених. Не можемо погодитись з зазначеною точкою зору, оскільки достатнє фінансування спроможне значно підвищити ефективність управління науковими організаціями, сприяти залученню молодих фахівців і підвищити мотивацію дослідників щодо написання наукових статей.

Необхідність перегляду підходів до фінансування медичної науки у бік його збільшення й оптимізації обґрунтована потребою усунення наявного технологічного відставання медичної науки від зарубіжних країн, підвищення рівня розвитку біомедичної індустрії та налагодженню ефективного наукового партнерства з промисловістю, підвищення якості матеріальної бази досліджень (доступ до сучасного наукового обладнання і інформаційних ресурсів). Більшість із зазначених проблем вирішуються завдяки реалізації проектів міжнародної технічної допомоги. Відповідно визна-

чення, наданого у Постанові Кабінету Міністрів України № 153 [16, п. 2], міжнародна технічна допомога (МТД) – це фінансові та інші ресурси і послуги, що згідно з міжнародними договорами надаються партнерами з розвитку на безоплатній основі з метою підтримки України.

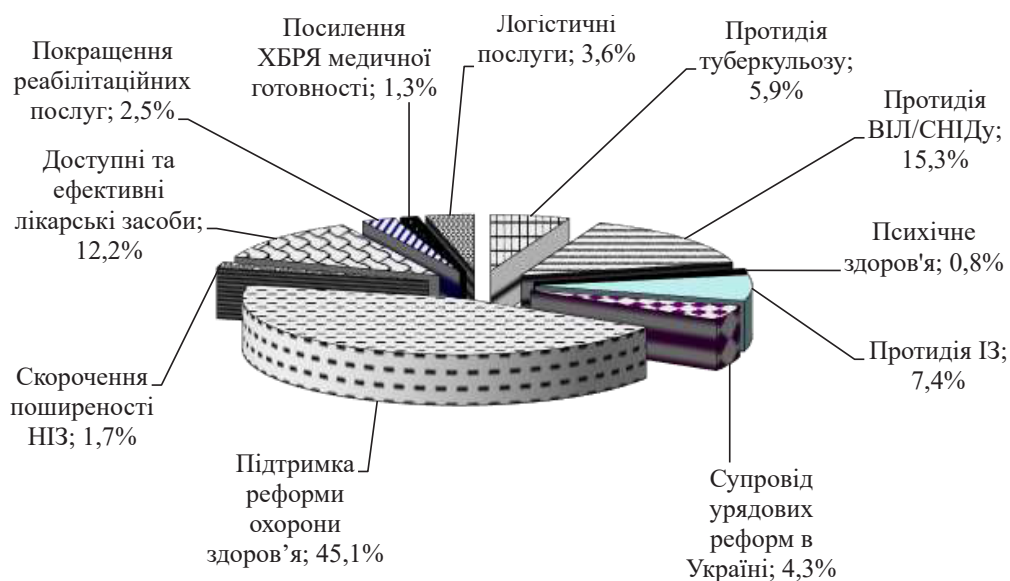
Станом на середину вересня 2023 року, відповідно інформації МОЗ і Секретаріату Кабінету Міністрів України [9; 14], загальна сума бюджетів проектів МДТ у сфері охорони здоров'я становила понад 435 млн доларів США. При цьому лівова частка обсягів фінансування проектів (72,6%) була спрямована на підтримку реформи охорони здоров'я, протидію ВІЛ/СНІДу та забезпечення доступу до лікарських засобів (рис. 5).

Останньою серед виокремлених нами форм співробітництва є міжнародний обмін досвідом державного управління сферою охорони здоров'я, який, наразі, представлений здебільшого ініціативами Європейського Союзу. Так проекти «Twinning» передбачають технічне співробітництво між органами влади держав-членів ЄС і країн-бенефіціарів з метою покращення і підсилення функціонування органів державної влади останніх задля апроксимації законодавства ЄС (acquis communautaire). Тобто в межах проекту відбувається

Таблиця 2

Показники фінансування ДіР та публікаційної активності у країнах світу та в Україні у 2020 році [10, с. 76]

Країна	Фінансування ДіР, млн дол.	Кількість публікацій у БД Scopus	Кількість публікацій на 1 млн дол.
Канада	27939,3	121499	4,35
Нідерланди	20635,8	68301	3,31
Швеція	17929,8	46678	2,60
Польща	16517,8	57436	3,48
Ірландія	5384,6	18272	3,39
Литва	1123,6	5134	4,57
Естонія	789,8	4132	5,23
Латвія	378,6	2789	7,37
Україна	601,5	19956	33,18

Рис. 5. Цільове спрямування та відносні обсяги фінансування актуальних проєктів МТД у сфері охорони здоров'я

Джерело: складено автором на основі [9; 14]

обмін специфічним досвідом у певній сфері державного регулювання з метою впровадження норм та стандартів ЄС, передавання «ноу-хау» і передової практики.

Проєкти «Twinning» не є різновидом технічної допомоги, оскільки на чолі кожного з них стоїть керівництво, до складу якого входять представники обох сторін (і країни-донора, і країни-бенефіціара), проєкти спрямовані на розв'язання конкретної проблеми, мають чітко визначені очікувані результати і, таким чином, не можуть передбачати односторонню підтримку, а, навпаки, розраховані на отримання спільної вигоди всіма учасниками. У межах реалізації проєктів здійснюється консультування з питань підготовки законопроєктів і вирішення організаційно-інформаційних питань, проводяться тренінги і стажування.

Таким чином, не зважаючи на певні недоліки і проблеми міжнародного співробітництва України у сфері охорони здоров'я, співпраця науковців і фахівців є вагомим підґрунтям для подальшого розвитку галузі і удосконалення процесів надання медичних послуг на основі використання передового клінічного досвіду, технологічних і управлінських інновацій.

Висновки. У результаті узагальнення підходів до класифікації напрямів міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я виокремлено такі його форми: членство у міжнародних організаціях, співпраця фахівців щодо протидії глобальним загрозам здоров'ю на неурядовому рівні, міжнародні економічні відносини, міжнародна науково-дослідна і освітня діяльність, міжнародна технічна допомога, міжнародний обмін досвідом державного управління сферою охорони здоров'я. На основі аналізу публікацій у наукових журналах та

засобах масової інформації, а також статистичної і аналітичної інформації визначено, що певні проблеми міжнародного співробітництва України у сфері охорони здоров'я пов'язані з недостатньою активністю Уряду і МОЗ стосовно запровадження міжнародного співробітництва на урядовому рівні; низькою інвестиційною привабливістю медичних закладів України, що обумовлена низькою інституційних перепон; відсутністю відповідного законодавчого регулювання і підтримки медичного туризму; негативною динамікою показника цитування наукових публікацій українських дослідників попри збільшення кількості публікацій і зростання обсягів фінансування досліджень і науково-технічних розробок. Серед позитивних результатів міжнародної співпраці можна зазначити: наявність значної кількості міжнародних Інтернет-платформ, до яких мають доступ українські фахівці і які забезпечують міжнародне співробітництво на неурядовому рівні; суттєві обсяги реалізації проєктів міжнародної технічної допомоги, що орієнтовані на підтримку реформи охорони здоров'я, протидію ВІЛ/СНІДу та забезпечення доступу до лікарських засобів. Визначені недоліки і позитивні результати міжнародного співробітництва у сфері охорони здоров'я необхідно враховувати при розробці і реалізації стратегічних планів розвитку галузі.

Перспективами подальших розвідок у даному напрямі може бути проведення ґрунтовного аналізу результатів міжнародного співробітництва за кожною з виокремлених форм для подальшого урахування отриманих результатів у процесі стратегічного планування розвитку сфери охорони здоров'я України.

Список використаних джерел:

1. Адамик В., Щербяк Х. Обмін досвідом у сфері медичних послуг як форма міжнародної співпраці України і Польщі. *Вісник економіки*. 2021. Вип. 3. С. 53-65. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.03.053>. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44305/1/%D0%90%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%BA.PDF> (дата звернення 03.11.2022).

2. Важливо! Платформа «Міжнародний конгрес з інфузійної терапії» внесена до реєстру провайдерів БПР України. 15-07-2022. URL: <https://infusiontherapy.org/news/vazhливо-platforma-mizhnarodniy-kongres-z-infuziynoi-terapii-vnesena-do-reestru-provayderiv-bpr-ukraini--p708> (дата звернення 03.11.2022).
3. Діденко К.Д., Жученко В.Г. Медичний туризм в Україні: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Серія: Економічні науки*. 2016. Вип.16(4). С. 101-105. URL: https://tourlib.net/statti_ukr/didenko3.htm (дата звернення 01.11.2022).
4. Доронцева Є. Між радянським минулим та європейською інтеграцією: огляд співпраці України з міжнародними організаціями та спільнотами держав. 19 Жовтня 2022. URL: <https://voxukraine.org/mizh-radyanskym-mynulym-ta-yevropejskoju-integratsiyeyu-oglyad-spivpratsi-ukrayiny-z-mizhnarodnymu-organizatsiyamy-ta-spilnotamy-derzhav> (дата звернення 03.11.2022).
5. Єдиний державний реєстр Міжнародних організацій, членом яких є Україна. 17 лютого 2022 року. URL: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/uchast-u-mizhnarodnih-organizatsiyah> (дата звернення 03.11.2022).
6. Желюк, Т., Мадик В. Медичний туризм, нові напрями та можливості: макроекономічні та регіональні аспекти. *Регіональні аспекти розвитку продуктивних сил України*. 2021. Вип. 26. С. 17-27. URL: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48125/1/Желюк.PDF> (дата звернення 04.11.2022).
7. Капітальні інвестиції. Державна служба статистики України. URL: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_r/arh_kin_r_20u.htm (дата звернення 03.11.2022).
8. Мальська М. П., Бордун О. Ю. Медичний туризм: теорія та практика: навч. посіб. Київ: «Центр учбової літератури», 2018. 128 с. URL: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Medychnyy_turyzm_Malska_2018.pdf (дата звернення 04.11.2022).
9. Міжнародна технічна допомога. URL: <https://moz.gov.ua/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga> (дата звернення 03.11.2022).
10. Наукова та науково-технічна діяльність в Україні у 2021 році: науково-аналітична доповідь / Т.В. Писаренко, Т.К. Куранда, Т.В. Гаврис, А.Б. Осадча, Л.А. Мусіна, Є.С. Тітаєвська, О.В. Коваленко. Київ: УкрІНТЕІ, 2022. 93 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/наука/informatsiyno-analitychni/2022/09/09/Nauk-analitychn.dop.Naukova.ta.nauk-tekh.n.diyal.v.Ukrayini.2021-09.09.2022.pdf> (дата звернення 02.11.2022).
11. Нєсє І. Медичний туризм в Україні: хто та чому шукає здоров'я всередині країни. 3 серпня 2021. URL: <https://thepage.ua/ua/style/health/medichnij-turizm-v-ukrayini> (дата звернення 01.11.2022).
12. Олексюк Б. Оптимізація управління науковою сферою: закордонний досвід та рекомендації для України. Київ: ГО «Український центр європейської політики», 2019. 40 с. URL: https://ucerp.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/nauka_survey_UPD_FINAL.pdf (дата звернення 02.11.2022).
13. Основи законодавства України про охорону здоров'я: Закон України від 19.11.1992 № 2801-XII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text> (дата звернення 03.11.2022).
14. Перелік зареєстрованих проєктів з планами закупівель. URL: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel> (дата звернення 03.11.2022).
15. Про внесення змін до Закону України «Про туризм» та деяких інших законодавчих актів щодо створення економічних стимулів розвитку туристичної галузі: Проект Закону України від 15.10.2020 № 4162-1. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/JI03429A?an=3> (дата звернення 01.11.2023).
16. Про створення єдиної системи залучення, використання та моніторингу міжнародної технічної допомоги: Постанова Кабінету Міністрів України від 15.02.2002 № 153. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text> (дата звернення 03.11.2022).
17. Україна цікава іноземним інвесторам попри війну. Але є нюанси. URL: <https://onova.org.ua/news/ukraina-tsikava-inozemnym-investoram-porpy-viinu-ale-ie-niuanisy> (дата звернення 03.11.2022).
18. Українським студентам-медикам і практикуючим лікарям надано безкоштовний доступ до медичних ресурсів Elsevier. 11 березня 2022. URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayinskim-studentam-medikam-i-praktikuyuchim-likaryam-nadano-bezkostovnij-dostup-do-medichnih-resursiv-elsevier> (дата звернення 03.11.2022).
19. У МОЗ України обговорили актуальні питання міжнародної співпраці у сфері охорони здоров'я. URL: www.umj.com.ua/uk/novyna-91943-u-moz-ukraini-obgovorili-aktualni-pitannya-mizhnarodnoi-spivpraci-u-sferi-oxoroni-zdorov-ya (дата звернення 17.11.2022).
20. Хожайнова В. Термальні джерела Туреччини та води Карпат. Що таке медичний туризм і чи розвинений він в Україні. 18 червня 2021. URL: <https://suspilne.media/140379-termalni-dzerela-tureccini-ta-vodi-karpat-so-take-medicnij-turizm-i-ci-rozvinenij-vin-v-ukraini/> (дата звернення 01.11.2022).
21. Butrous Gh. International cooperation to promote advances in medicine. *Ann Thorac Med*. 2008 Jul-Sep; 3(3): 79–81. doi: 10.4103/1817-1737.41913. URL: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2700441/> (дата звернення 03.11.2022).

References:

1. Adamyk V., Shcherbiak Kh. (2021) Exchange of experience in the field of medical services as a form of international cooperation between Ukraine and Poland. *Bulletin of Economy*, Issue 3, pp. 53-65. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2021.03.053>. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/44305/1/%D0%90%D0%B4%D0%B0%D0%BC%D0%B8%D0%BA.PDF> (accessed November 03, 2022).
2. Important! The "International Congress on Infusion Therapy" platform is included in the register of BPR providers of Ukraine (2022, July 15). Available at: <https://infusiontherapy.org/news/vazhливо-platforma-mizhnarodniy-kongres-z-infuziynoi-terapii-vnesena-do-reestru-provayderiv-bpr-ukraini--p708> (accessed November 03, 2022).
3. Didenko K.D., Zhuchenko V.H. (2016) Medical tourism in Ukraine: current state and development prospects. *Scientific Bulletin of Kherson State University. Series: Economic Sciences*, Issue 16(4), pp. 101-105. Available at: https://tourlib.net/statti_ukr/didenko3.htm (accessed November 01, 2022).
4. Dorontseva Ye. (2022, October 19) Between the Soviet past and European integration: an overview of Ukraine's cooperation with international organizations and communities of states. Available at: <https://voxukraine.org/mizh-radyanskym-mynu>

lym-ta-yevropejskoyu-integratsiyeyu-oglyad-spivpratsi-ukrayiny-z-mizhnarodnymy-organizatsiyamy-ta-spilnotamy-derzhav (accessed November 03, 2022).

5. *Unified state register of international organizations of which Ukraine is a member* (2022, February 17). Available at: <https://mfa.gov.ua/mizhnarodni-vidnosini/uchast-u-mizhnarodnih-organizatsiyah> (accessed November 03, 2022).

6. Zheliuk, T., Matsyk V. (2021) Medical tourism, new directions and opportunities: macroeconomic and regional aspects. *Regional aspects of the development of productive forces of Ukraine*, Issue 26, pp. 17-27. Available at: <http://dspace.wunu.edu.ua/bitstream/316497/48125/1/Желюк.PDF> (accessed November 04, 2022).

7. *Capital Investments. State Statistics Service of Ukraine* (2021). Available at: https://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2021/ibd/kin/kin_r/arh_kin_r_20u.htm (accessed November 03, 2022).

8. Malska M. P., Bordun O. Yu. (2018) Medical tourism: theory and practice: education. Manual. Kyiv: «Tsentr uchbovoi literatury». Available at: https://geography.lnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/02/Medychnyy_turyzm_Malska_2018.pdf (accessed November 04, 2022).

9. *International technical assistance*. Available at: <https://moz.gov.ua/mizhnarodna-tehnichna-dopomoga> (accessed November 03, 2022).

10. Scientific and scientific and technical activity in Ukraine in 2021: scientific and analytical report (2022). Pysarenko T.V., Kuranda T.K., Havrys T.V., Osadcha A.B., Musina L.A., Titaievska Ye.S., Kovalenko O.V.. Kyiv: UkrINTEI. Available at: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/nauka/informatsiyno-analitychni/2022/09/09/Nauk-analitychn.dop.Naukova.ta.nauk-tekh.diyal.v.Ukrayini.2021-09.09.2022.pdf> (accessed November 02, 2022).

11. Nesis I. (2021, August 3) Medical tourism in Ukraine: who and why seek health within the country. Available at: <https://thepage.ua/ua/style/health/medichnij-turizm-v-ukrayini> (accessed November 01, 2022).

12. Oleksiuk B. (2019) Optimizing the management of the scientific sphere: foreign experience and recommendations for Ukraine. Kyiv: HO «Ukrainskyi tsentr yevropeiskoi polityky». Available at: https://ucep.org.ua/wp-content/uploads/2020/08/nauka_survey_UPD_FINAL.pdf (accessed November 02, 2022).

13. Fundamentals of Ukrainian legislation on health care: Law of Ukraine dated November 19, 1992 No. 2801-XII. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2801-12#Text>. (accessed November 03, 2022).

14. *List of registered projects with procurement plans*. Available at: <https://www.kmu.gov.ua/diyalnist/mizhnarodna-dopomoga/pereliki-zareyestrovanih-proektiv-z-planami-zakupivel> (accessed November 03, 2022).

15. On amendments to the Law of Ukraine “On Tourism” and some other legislative acts regarding the creation of economic incentives for the development of the tourism industry: Draft Law of Ukraine dated October 15, 2020 No. 4162-1. Available at: <https://ips.ligazakon.net/document/JI03429A?an=3> (accessed November 01, 2022).

16. On the creation of a unified system of attraction, use and monitoring of international technical assistance: Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine dated February 15, 2002 No. 153. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/153-2002-%D0%BF#Text> (accessed November 03, 2022).

17. *Ukraine is interesting to foreign investors despite the war. But there are nuances*. Available at: <https://onova.org.ua/news/ukraina-tsikava-inozemnym-investoram-popry-viinu-ale-ie-niuansy> (accessed November 03, 2022).

18. Ukrainian medical students and practicing doctors are given free access to Elsevier medical resources (2022, March 11). Available at: <https://mon.gov.ua/ua/news/ukrayinskim-studentam-medikam-i-praktikuyuchim-likaryam-nadano-bezkoshtovnij-dostup-do-medichnih-resursiv-elsevier> (accessed November 03, 2022).

19. *The Ministry of Health of Ukraine discussed topical issues of international cooperation in the field of health care*. Available at: www.umj.com.ua/uk/novyna-91943-u-moz-ukraini-obgovorili-aktualni-pitannya-mizhnarodnoi-spivpraci-u-sferi-oxoroni-zdorov-ya (accessed November 17, 2022).

20. Khozhainova V. (2021, June 18) Thermal springs of Turkey and the waters of the Carpathians. What is medical tourism and is it developed in Ukraine. Available at: <https://suspilne.media/140379-termalni-dzerele-tureccini-ta-vodi-karpat-so-take-medichnij-turizm-i-ci-rozvinenij-vin-v-ukraini/> (accessed November 01, 2022).

21. Butrous Gh. (2008, July-September 3(3)) International cooperation to promote advances in medicine. *Ann Thorac Med.*. DOI: 10.4103/1817-1737.41913. Available at: <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC2700441/> (accessed November 03, 2022).